

Національний університет
"Острозька академія"

Наукові записки

Серія

*"Психологія
і педагогіка"*

Handwritten signature

НАЦІОНАЛЬНИЙ
“ОСТРОЗЬКА

УНІВЕРСИТЕТ
АКАДЕМІЯ”

НАУКОВІ ЗАПИСКИ

Серія “Психологія і педагогіка”

В И П У С К 3

ЦІННОСТІ СУЧАСНОЇ МОЛОДІ

ОБРІЇ ОСОБИСТІСНОГО БУТТЯ

ШКОЛА ЖИТТЄТВОРЧОСТІ:
РОЗВИТОК ТА ВИХОВАННЯ

ДОСВІД І СПАДЩИНА

ПРИКЛАДНА ПСИХОЛОГІЯ

ПІДГОТОВКА ФАХІВЦІВ У ВИЩІЙ ШКОЛІ

ІННОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ

Острог, 2002

Наукові записки. Серія "Психологія і педагогіка" – Острог, 2002. – Вип. 3. – 505 с.

Цей збірник – перша спроба поєднати різні підходи дослідників у широкому спектрі молодіжних цінностей. Тут і психологічний, і педагогічний, і культурний аспекти. Подана проблематика могла б викликати віртуальні та реальні дискусії серед усіх, хто цікавиться сучасними динамічними змінами в українському суспільстві. Багато статей містять корисну інформацію для психологів, викладачів, журналістів. Розглядаються деякі прикладні питання здебільшого з метою поділитися методичними прийомами з викладачами середньої та вищої школи.

The issue is the first try to combine different approaches of researchers in the wide scope of youth values. Here are psychological, pedagogical, and cultural aspects. Virtual and real discussion of some given problems could be risen among all who have interest in modern dynamical changings of ukrainian society. Many articles contain valuable information for psychologists, teachers, journalists. Some applied questions are considered mostly to share training methods with teachers of secondary and high school.

Редколегія випуску:

Пасічник І.Д., доктор психол. наук (відповідальний редактор)
Смольська Л.М., канд. псих. наук (заст. відп. редактора)
Вербець В.В., канд. пед. наук (відп. секретар)
Максименко С.Д., доктор психол. наук
Москалець В.П., доктор психол. наук
Савчин М.В., доктор психол. наук
Лісова С.В., доктор пед. наук
Дем'янчук А.С., доктор пед. наук
Дем'янчук С.Л., доктор пед. наук
Нісімчук А.С., доктор пед. наук
Жуковський В.М., канд. пед. наук

ДРУКУЄТЬСЯ ЗА УХВАЛОЮ ВЧЕНОЇ РАДИ
НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ "ОСТРОЗЬКА АКАДЕМІЯ"
Протокол №10 від 30 травня 2002 року.

ISBN 966-7631-15-X

© Національний університет "Острозька академія", 2002
© Редакційно-видавничий відділ університету, 2002

Зміст

ЦІННОСТІ СУЧАСНОЇ МОЛОДІ

В.Вербець НОВІ ПАРАДИГМИ У ФОРМУВАННІ ЦІННІСНИХ ОРІЄНТАЦІЙ МОЛОДІ	9
Д.А.Чак ДО ПРОБЛЕМИ ЦІННІСНИХ ОРІЄНТАЦІЙ В ПСИХОЛОГІЇ	16
А.В.Іванова ДО ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ЦІННОСТЕЙ У МОЛОДІЖНОМУ СЕРЕДОВИЩІ	22
Л.М.Смольська ФЕНОМЕН ПОПУЛЯРНОСТІ: ТЕНДЕНЦІ МОЛОДІЖНОГО ВИБОРУ	28
Т.В.Федотова ОСОБЛИВОСТІ ЦІННІСНИХ ОРІЄНТАЦІЙ ТВОРЧО ОБДАРОВАНИХ ПІДЛІТКІВ	33
Л.Я.Малімон ЦІННІСНО-МОТИВАЦІЙНА СПРЯМОВАНІСТЬ ТВОРЧО ОБДАРОВАНОЇ ОСОБИСТОСТІ	40
О.М.Юрчук ЦІННІСНІ ОРІЄНТАЦІЇ ДІТЕЙ У БАГАТОДІТНИХ СІМ'ЯХ	46
В.М.Красновський ПІДЛІТОК У СУЧАСНІЙ СОЦІАЛЬНІЙ СИТУАЦІЇ РОЗВИТКУ	55
В.Кардаш ЦІННІСНІ ОРІЄНТАЦІЇ СТАРШОКЛАСНИКІВ З АКЦЕНТУАЦІЯМИ	64
М.Кардаш ІНДИВІДУАЛЬНО-ТИПОЛОГІЧНІ ПЕРЕДУМОВИ ЦІННІСНИХ ВИБОРІВ ОСОБИСТОСТІ	72
Л.І.Турчина ЦІННІСНІ ВИМІРИ ПРОФЕСІЙНОГО САМОВИЗНАЧЕННЯ	78
Л.І.Степанець ПОГЛЯД НА СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ СПІЛКУВАННЯ ШКОЛЯРІВ З ПОЗИЦІЇ ХРИСТІЯНСЬКИХ ЦІННОСТЕЙ	84
В.Н.Сяська РОЗВИТОК КРЕАТИВНОСТІ СТУДЕНТА – ЦІННІСНИЙ ОРІЄНТИР ЙОГО ПРОФЕСІЙНОГО СТАНОВЛЕННЯ	90

<i>В.М.Юрченко</i> ОСОБИСТІСНІ ІНСТРУМЕНТАЛЬНІ ЦІННОСТІ СТУДЕНТІВ ТА ІХ ПСИХІЧНІ СТАНИ	95
<i>О.М.Хлівна</i> ЗДОРОВ'Я В СТРУКТУРІ ЦІННІСНИХ ОРІЄНТАЦІЙ	101
<i>М.М.Грищук</i> ПРОФЕСІЙНІ НОРМИ ТА ЦІННОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ ПСИХОЛОГА-КОНСУЛЬТАНТА	105
<i>Г.В.Стадніков, В.А.Яцук</i> ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ "ЗДОРОВ'Я" ЛЮДИНИ, ЙОГО КОМПОНЕНТИ ТА ПЕРЕДУМОВИ	109
<i>О.І.Іванів</i> ФЕНОМЕН ЗДОРОВ'Я - ПОГЛЯД КРИЗЬ ПРИЗМУ ФІЗІОЛОГІЧНИХ І СОЦІОКУЛЬТУРНИХ ЧИННИКІВ	118

ОБРІЇ ОСОБИСТІСНОГО БУТТЯ

<i>М.М.Філоненко</i> ПОГЛЯДИ ВЧЕНИХ НА ВИЩІ ФОРМИ ПІЗНАННЯ ОБ'ЄКТИВНОЇ ДІЙСНОСТІ	127
<i>О.Ю.Козлинець</i> ПСИХОЛОГІЯ ДУХОВНОГО РОЗВИТКУ ОСОБИСТОСТІ	132
<i>О.Колісник</i> НЕТРАДИЦІЙНЕ СТАНОВЛЕННЯ ОСОБИСТОСТІ	137
<i>О.Ю.Костюк</i> ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИЙ РОЗВИТОК ДИТИНИ - ВАЖЛИВИЙ ЕТАП ФОРМУВАННЯ ОСОБИСТОСТІ	144
<i>Ж.П.Вірна</i> ПРОБЛЕМА СМИСЛОВОЇ РЕАЛЬНОСТІ ОСОБИСТОСТІ (КОНТЕКСТУАЛЬНО-ПАРАДИГМАЛЬНИЙ ПІДХІД)	149
<i>М.А.Шугай</i> КРИТЕРІЇ РІВНЯ СФОРМОВАНOSTІ НАЦІОНАЛЬНОЇ САМОСВІДОМОСТІ ОСОБИСТОСТІ	160
<i>М.П.Кушнір</i> САМОВДОСКОНАЛЕННЯ ПСИХОФІЗІОЛОГІЧНОЇ АКТИВНОСТІ ОСОБИСТОСТІ	169
<i>Т.А.Алексєєнко</i> КВАЛІМЕТРИЧНА ОСНОВА УПРАВЛІННЯ ЯКІСТЮ ПІДГОТОВКИ СПЕЦІАЛІСТІВ В УНІВЕРСИТЕТІ	179

ШКОЛА ЖИТТЄТВОРЧОСТІ: РОЗВИТОК ТА ВИХОВАННЯ

<i>Н.П.Карашук</i> ШКОЛА РОЗВИВАЛЬНОГО НАВЧАННЯ- МОДЕЛЬ ШКОЛИ САМОРОЗВИТКУ	187
<i>Н.А.Семенова</i> ІНСТИТУТ БАТЬКІВСТВА ТА РОЛЬ БАТЬКА В ПРОЦЕСІ СОЦІАЛІЗАЦІЇ ПІДРОСТАЮЧОГО ПОКОЛІННЯ	199
<i>Р.В.Павелків</i> ПСИХОЛОГІЧНІ ЧИННИКИ ФОРМУВАННЯ МОРАЛЬНОЇ ПОВЕДІНКИ ШКОЛЯРІВ	204
<i>О.Д.Ставицька</i> ОСОБЛИВОСТІ ЕМОЦІЙНИХ ВІДГУКІВ ВИХОВАНЦІВ НА ПРЕД'ЯВЛЕНІ МОРАЛЬНІ ВИМОГИ	211
<i>Т.М.Ярмак</i> ДО ПИТАННЯ ПРО ВИХОВНУ РОЛЬ МИСТЕЦТВА У ЗАГАЛЬНОМУЗИЧНОМУ РОЗВИТКУ УЧНІВ	217
<i>О.Черношук</i> ПЕДАГОГІЧНІ ЗАСАДИ СПРИЙМАННЯ КОЛЬОРУ	223
<i>О.Ф.Хміляр</i> ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ РЕГУЛЯЦІЇ РУХІВ ЛЮДИНИ В ПРОЦЕСІ РОЗВИТКУ ФІЗИЧНИХ ЯКОСТЕЙ	230
<i>В.М.Жуковський</i> ПРОБЛЕМИ МОРАЛЬНО-ЕТИЧНОГО ВИХОВАННЯ В АМЕРИКАНСЬКІЙ ШКОЛІ У 1980-1990-х рр.	235

ДОСВІД І СПАДЩИНА

<i>О.А.Грива</i> ПОЛІКУЛЬТУРНЕ ВИХОВАННЯ В ПРОФІЛАКТИЦІ НЕГАТИВНИХ ЯВИЩ У МОЛОДІЖНОМУ СЕРЕДОВИЩІ	244
<i>Л.А.Іванова</i> ВИХОВНЕ СЕРЕДОВИЩЕ ДИТЯЧОГО ТАБОРУ (ПРИКЛАД МІЖНАРОДНОГО ДИТЯЧОГО ЦЕНТРА «АРТЕК»)	253
<i>Р.М.Собко</i> СТАЖУВАННЯ ЗА КОРДОНОМ: ПРОБЛЕМИ ПІДГОТОВКИ	261
<i>Л.І.Сенченко</i> ІСТОРИЧНИЙ РОЗВИТОК УКРАЇНСЬКОЇ ДУХОВНОЇ МУЗИКИ	267

<i>Б.Й.Столярчук</i> ДИРИГЕНТСЬКА ПРАЦЯ	273
<i>О.В.Матласевич</i> ХРИСТИЯНСЬКІ ЦІННОСТІ ПРОСВІТНИЦЬКОГО СПАДКУ ОСТРОЗЬКОЇ АКАДЕМІЇ	279
<i>В.М.Жуковський</i> ВПЛИВ СОЦІАЛЬНИХ ТА НАУКОВИХ ЧИННИКІВ НА МОРАЛЬНЕ ВИХОВАННЯ АМЕРИКАНСЬКИХ ШКОЛЯРІВ В ЕПОХУ ПРОГРЕСИВІЗМУ	284
<i>Н.П.Дічек</i> МОРАЛЬНІ ЦІННОСТІ КОЛЕКТИВІСТСЬКОЇ ПЕДАГОГІКИ А.МАКАРЕНКА У СПРИЙНЯТТІ АМЕРИКАНСЬКИХ ДОСЛІДНИКІВ	297
<i>А.А.Сбруєва</i> СУЧАСНА ШКОЛА РОЗВИНЕНИХ КРАЇН ЯК ОБ'ЄКТ РИНКОВО ОРІЄНТОВАНИХ РЕФОРМ: МОРАЛЬНО-ЕТИЧНИЙ АСПЕКТ ПРОБЛЕМИ	302
<i>Н.Кузьминець</i> ТРАДИЦІЙНІ ШЛЯХИ МОРАЛЬНОГО ТА РЕЛІГІЙНОГО ВИХОВАННЯ ЧЕХІВ ТА СЛОВАКІВ	312
<i>Н.Б.Дзюбишина</i> ПЕДАГОГІЧНИЙ РЕФОРМІЗМ В ЧЕХОСЛОВАЧЧИНІ: ВИТОКИ, ЕВОЛЮЦІЯ, СПАДЩИНА	320

ПРИКЛАДНА ПСИХОЛОГІЯ

<i>Р.В.Каламаж</i> ПСИХОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ПРАВОВОЇ КУЛЬТУРИ ВИБОРЦІВ	327
<i>О.М.Юдіна</i> СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНА КОНЦЕПЦІЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЛІКАРЯ	335
<i>І.П.Панасюк</i> ОРГАНІЗАЦІЯ МЕДИКО-ПСИХОЛОГІЧНОЇ ДОПОМОГИ ЕПІЛЕПТИЧНО ХВОРИМ ПІДЛІТКАМ: ФАКТОР СОЦІАЛЬНОЇ АДАПТАЦІЇ	343
<i>М.А.Чайковська</i> ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕЖИВАННЯ ДЕПРЕСИВНИХ СТАНІВ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦЯМИ СТРОКОВОЇ СЛУЖБИ	349
<i>М.Бабій</i> АНАЛІЗ ПРИЧИН АГРЕСИВНИХ ДІЙ У ЗАСУДЖЕНИХ ПІДЛІТКІВ	361

ПІДГОТОВКА ФАХІВЦІВ У ВИЩІЙ ШКОЛІ

<i>В.В.Павелко</i> ЗОЛОТЕ ПРАВИЛО Я.А.КОМЕНСЬКОГО – МИНУЛЕ І СУЧАСНІСТЬ	365
<i>В.В.Вербець, М.В.Дацик</i> ДІАГНОСТИКА НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНОГО ПРОЦЕСУ ВУЗУ: ПРОБЛЕМИ. ПОШУКИ. ПЕРСПЕКТИВИ	372
<i>О.М.Галус</i> ПРОФЕСІЙНЕ САМОВИХОВАННЯ СТУДЕНТІВ ПЕДАГОГІЧНОГО ВУЗУ ЯК ПРОВІДНА УМОВА ЇХ УСПІШНОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ АДАПТАЦІЇ	378
<i>Л.В.Зданевич</i> ПРОФЕСІЙНА ПЕРЕДАДАПТАЦІЯ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ	385
<i>Л.В.Терешко</i> РЕАЛІЗАЦІЯ СИСТЕМНОГО ПІДХОДУ В ПІДГОТОВЦІ СТУДЕНТІВ ВИЩОГО ЗАКЛАДУ ОСВІТИ ДО ПЕДАГОГІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ	390
<i>Н.Грабовець</i> СОЦІАЛЬНИЙ ІНТЕЛЕКТ В СТРУКТУРІ ОСОБИСТОСТІ МАЙБУТНЬОГО ПЕДАГОГА	395
<i>М.О.Коць</i> ВПЛИВ ВЗАЄМОДІЇ В СИСТЕМІ “ВИКЛАДАЧ-СТУДЕНТ” НА ОСОБИСТІСНЕ СТАНОВЛЕННЯ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ..	399
<i>З.Ю.Крижановська</i> МОТИВАЦІЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СТУДЕНТІВ- ПЕРШОКУРСНИКІВ	407
<i>С.Цюлюпа</i> ПЕДАГОГІЧНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ТА ФУНКЦІЇ ВІЛЬНОГО ЧАСУ СТУДЕНТІВ	415
<i>О.С.Созонюк</i> СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ПСИХОЛОГІЧНОЇ КУЛЬТУРИ ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ	422
<i>Г.М.Кот</i> ПРОФЕСІЙНЕ НАВЧАННЯ КЕРІВНИКІВ ЯК ОСНОВА ОПТИМІЗАЦІЇ ПРОЦЕСУ УПРАВЛІННЯ	430

ІННОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ

<i>С.С.Димченко</i> ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ТВОРЧОЇ САМОСТІЙНОСТІ У КЛАСІ ДИРИГУВАННЯ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ	440
---	-----

<i>Л.В. Засєкіна</i> ПСИХОЛІНГВІСТИЧНИЙ АНАЛІЗ ФУНКЦІОНУВАННЯ ЗНАТЬ ІНДИВІДА У ПРОЦЕСІ КОГНІТИВНОЇ ОБРОБКИ ДИСКУРСУ	445
<i>Н.В. Корчакова</i> ВИКОРИСТАННЯ САМОПРЕЗЕНТАЦІЇ В НАВЧАЛЬНО- ВИХОВНОМУ ПРОЦЕСІ	454
<i>О.В. Єпик</i> ВЗАЄМОДІЯ ВЧИТЕЛЯ І УЧНЯ ЯК ОСНОВА РОЗВИТКУ МОРАЛЬНИХ ЦІННОСТЕЙ	463
<i>А.І. Куценко</i> РОЗВИТОК ПОНЯТІЙНОГО МОВЛЕННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ПРИ НАВЧАННІ ЇХ МАТЕМАТИКИ	471
<i>О.В. Крайчук</i> ЕЛЕМЕНТИ МАТЕМАТИЧНОГО МОДЕЛЮВАННЯ У ШКІЛЬНОМУ КУРСІ МАТЕМАТИКИ	475
<i>А.І. Шидловський</i> ДО ПРОБЛЕМИ ІНФОРМАТИЗАЦІЇ ЗАГАЛЬНООСВІТНЬОЇ ШКОЛИ В УМОВАХ СЕЛА	479
<i>В.М. Михалєвський</i> РЕГУЛЮВАННЯ СПУСКОВОГО МЕХАНІЗМУ ПІД ЧАС ФОРМУВАННЯ ТА ВДОСКОНАЛЕННЯ НАВИЧОК СТРІЛЬБИ ..	483
<i>О.А. Шевчук</i> ОРІЄНТАЦІЯ ШКОЛЯРІВ НА ЗДОРОВИЙ СПОСІБ ЖИТТЯ ЧЕРЕЗ СИСТЕМУ ВАЛЕОЛОГІЧНИХ ЗНАТЬ	487
<i>В.М. Ямницький</i> ХОЛІСТИЧНИЙ ТРЕНІНГ РОЗВИТКУ ЖИТТЄТВОРЧОЇ АДАПТИВНОСТІ	494
<i>Л.Л. Волошина</i> ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ ОСНОВИ РОЗВИТКУ МАТЕМАТИЧНОГО МИСЛЕННЯ ТА МОВЛЕННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ПРИ НАВЧАННІ ЇХ РОЗВ'ЯЗУВАТИ ЗАДАЧІ	502
<i>Б. Харів, І. Харів</i> ВИВЧЕННЯ ТЕМИ "ПОПИТ І ПРОПОНУВАННЯ" ЗА ДОПОМОГОЮ ПК	506

ПІДГОТОВКА ФАХІВЦІВ У ВИЩІЙ ШКОЛІ

В.Павелко

ЗОЛОТЕ ПРАВИЛО Я.А.КОМЕНСЬКОГО – МИНУЛЕ І СУЧАСНІСТЬ

У статті обговорюється дуже важливе правило навчання – правило активізації усієї чуттєвої системи організму учня для того, щоб зробити навчальний матеріал легким для розуміння й запам'ятовування.

Ще К.Д. Ушинський у 19 ст. зазначав, що "про наочне навчання у нас говорили і писали багато, хоча майже нічого не зробили, щоб воно могло хоча б помалу приживатися у школах".¹

Пройшли десятиріччя – наочність стала невід'ємною складовою уроку, навіть одним з основних компонентів, але обговорень, суперечок щодо її використання не зменшується, а навпаки. І це природно, адже з розвитком суспільства, науки змінюється підхід, розуміння самого поняття унаочненого навчання, наочності.

Педагоги минулого ототожнювали наочність із чуттєвістю (спостережливістю) предметів і явищ. При цьому вони посилалися на психічну природу людини, особливо дитини. Таке тлумачення принципу наочності дійшло до наших днів. Так у "Педагогічному словнику" [Т.І. М., 1960, ст. 727] наочність у навчанні визначається як дидактичний принцип, згідно якого навчання будується на конкретних образах, безпосередньо сприйнятих учнями.

Вперше в педагогіці теоретичне обґрунтування принципу наочності навчання дав Я.А. Коменський. Використовуючи досягнення народної

Точна диференціація зусиль, які змінюються в рамках дуже короткого ходу спускового гачка, необхідна в завершуючій фазі обробки спуску.

Диференціація мінімальних переміщень спускового гачка неоднакова при різному натягу спуску, що відомо із досліджень М.А. Іткіса (1970) і підтверджується нашими дослідженнями. Тому визначення оптимального натягу, що відповідає найкращим показникам кінестетичної чутливості і рухової пам'яті для кожного спортсмена в конкретний період розвитку його спортивної форми, є актуальним завданням в процесі вдосконалення техніки стрільби. Виняток – виконання вправ, в яких мінімальний натяг на спусковому гачку обмежений (АВ – 5, МП – 5, РП – 5 – відповідно 1500, 1000 і 1350 г).

Регулюючи натяг спускового гачка в момент пострілу, встановлюють оптимальний натяг при якому рухова диференціація зусиль найбільш висока. Це сприяє формуванню навичок управління спуском, розвитку спеціалізованого кінестетичного сприйняття моменту завершення пострілу.

Відладка спускового механізму повинна здійснюватись на основі всіх перелічених вимірювань, які дозволяють об'єктивізувати взаємне співвідношення координаційних здібностей, параметрів техніки і параметрів відладки спускового механізму.

Література

1. Совершенствование методики обучения стрельбе из винтовки стоя в свете изучения функций некоторых анализаторов стрелка: Автореферат дис. канд. пед. наук. – Л., 1970. – 27 с.
2. Полякова Т.Д., Селезнев С.К., Михалевский В.Н. Кинестетическая дифференциация управления спуском стрелка // Вопросы теории и практики физ. культуры и спорта. Вып. 22., Минск: Польша, 1992. С. 68 – 71.
3. Михалевський В.М., Платонов О.В. Практичні аспекти застосування технічних засобів в управлінні тренувальним процесом кваліфікованих стрільців-кулевиків // Концепція підготовки спеціалістів фізичної культури в Україні. – Луцьк, Надстир'я, 1994. С. 260 – 262.
4. Михалевський В.М. До питання оперативного управління процесом стрілецької підготовки кваліфікованих спортсменів у біатлоні // Проблеми педагогічних технологій: вип. 2, Луцьк, 1997, С. 60 – 65.

The article deals with the innovative approach to training of sport shots. The main point of it, as the author shows, is regulation of starting mechanism with the aim of improving of shooting skills. The cinesthetic sensitiveness is considered as one of the most important factors for high achievements in shooting.

О.Шевчук

ОРИЕНТАЦІЯ ШКОЛЯРІВ НА ЗДОРОВИЙ СПОСІБ ЖИТТЯ ЧЕРЕЗ СИСТЕМУ ВАЛЕОЛОГІЧНИХ ЗНАТЬ

Виховання у школярів мотивації здорового способу життя через систему валеологічних знань допоможе зберегти своє здоров'я, знайти себе у цьому світі.

Майбутнє покоління України закладається і формується зусиллями батьків, педагогів, середовищем. Щоб діти росли здібними, ерудованими, наполегливими і працьовитими, їх потрібно навчити орієнтуватись в бурхливому інформаційному потоці, перемагати будь-які труднощі.

Сучасні молоді люди живуть в епоху, коли людство стоїть перед не обхід-ністю вирішення багатьох глобальних проблем. Найважливіше місце у системі людських цінностей і пріоритетів займає проблема здоров'я.

Суспільству сьогодні особливо гостро не вистачає сильної, самовираженої здорової особистості. Тому перед навчальними закладами постало основне завдання - навчити вчитися, цінувати життя і здоров'я, зрозуміти себе. Крім того, слід виробити у дітей свідоме ставлення до здорового способу життя, як фактора збереження зміцнення здоров'я. Здоровий спосіб життя органічно поєднує об'єктивне, матеріальне і духовне, знання поведінку, ідеї та конкретні форми їх реалізації. Він спрямований на гуманізацію та активізацію людської діяльності, удосконалення індивідуальних якостей особи.

Згадаємо історію. Дослідженням цих питань присвячені праці багатьох лікарів, вчених. Серед найперших були Гіпократ, Гален, Абу Ібн Сіна, Парацельс, які домагалися збереження здоров'я простими і природними стимулюючими засобами. У подальшому лікарі Р.Кох, Р.Вірхов, Е.Дженнер, І.Мечніков, М.Пирогов піднімали питання про необхідність ранньої профілактики захворювань. Учений Генрі Сигерист (1891-1957), першим зауважив, що здоров'я - це не тільки відсутність хвороб. На основі його уявлень було сформульоване означення, прийняте у 1948 році ВООЗ (Всесвітньої організації охорони здоров'я): "Здоров'я – це стан повного фізичного, духовного і соціального благополуччя, а не тільки відсутність хвороб".

Вчені і медики ХХ- століття - І.Бросман, М.Амосов, В.Баранов, Г.Власюк, В.Гухова переглянули позиції щодо стратегії нового розуміння понять "здоров'я", "здоровий спосіб життя".

Вчені встановили, що здоров'я людини на 20% зумовлене генетичним фактором, на 20% від стану навколишнього середовища, 50% - способу життя і на 10% діяльності системи охорони здоров'я. Як бачимо, сучасна медицина не в змозі повною мірою розв'язати проблему здоров'я нації. В цьому може допомогти валеологія - наука про здоров'я здорових /за І.Брехманом/. Вона інтегрує в собі інші науки: біологію, медицину, психологію, педагогіку, соціологію тощо. Розглянемо її з різних позицій.

Етимологічно валеологія – це “наука про здоров'я”, яка розкриває, його сутність, базується на відповідних валеологічних теоріях, розглядає здоров'я як багатовимірний феномен у його цілості.

Онтовалеологія покликана на основі теоретичних знань реалізувати на практиці завдання збереження і зміцнення здоров'я. Саме через це її називають практичною.

Валеологія як галузь освіти об'єднує в собі науково-теоретичні знання, онтовалеологічні (практичні) вміння і навички, освітні, що передбачають тісний взаємозв'язок процесу засвоєння знань з вихованням, результатом якого є формування валеологічного світогляду.

На сьогодні валеологія існує як філософсько-світоглядна система (напрямок); як наука; як система практичної діяльності і оздоровчих технологій.

“Основи валеології” - це інтегративний курс, що об'єднує багато “людинознавчих” дисциплін. Його було введено з 1994-1995н.р.в дошкільних закладах, загальноосвітніх школах, гімназіях, ліцеях, коледжах, гуманітарних і технічних вузах, університетах.

Мета курсу - через усвідомлення учнями важливості здорового способу життя здійснити виховання позитивної мотивації на освоєння самостійної діяльності для удосконалення і зміцнення здоров'я.

Об'єктом вивчення є - здорова людина.

Предмет валеології - розглядає здоров'я, як феномен буття, цілісну реальність, складові частини якої (фізичне, соматичне, розумове, емоційне, соціальне, духовне, особисте) взаємозалежні, взаємопроникливі, взаємопов'язані.

Чому виникла потреба у новому предметі з ХХ століття?

На протязі третього тисячоліття проблеми здоров'я української нації стали надзвичайно виразними. Вони зумовлені швидким поглибленням демографічної кризи, розвитком депопуляційних процесів в Україні, несприятливої екологічної ситуації тощо. Крім того не останню роль відіграли відсутність пріоритету і культури власного здоров'я, санітарно-гігієнічне невігластво, свідомість щодо більшої частини населення.

Ось чому одним із шляхів формування і збереження здоров'я дітей і молоді, передбачених Державною національною програмою “Діти України” (Указ Президента України від. 18.01.96р. №63/96) є створення і розвиток системи валеологічної освіти.

Освіта відповідає за формування світогляду. Тільки високорозвинена особистість спроможна усвідомити себе та своє місце у цьому складному світі. Така людина збереже світ і гармонію власного організму.

У багатьох школах зарубіжжя вже давно ведуться заняття з питань здорового способу життя. Це США, Канада, Японія, Фінляндія, Австралія.

Де викладається курс “Навчання раціонального використання дозвілля”, “Навчання, формування навичок здорового способу життя”.

В Україні зроблені перші кроки щодо збереження і зміцнення здоров'я.

Як їх почали застосовувати у школах? Першопрохідцем був Микола Амосов, що запропонував програму навантажень і обмежень, розробив систему оздоровчих шкіл. Застосовані сто років тому заходи загартовування були згадані знову і переглянуті по-новому. Стала модною система аеробіки (фізичні тренування) запропонована Кеннетом Купером, ритмічна гімнастика винайдена Джейн Фондою. Молодь почала відвідувати спортивні зали і захопилась бодібілдингом.

Поряд з цим поширилися заняття з використанням східних оздоровчих систем, учням пропонувалась шкільна література, де можна було ознайомитись із порадами “цілителів”, “екстрасенсів” та методами аутогенного тренування.

Крім того серед запропонованих підручників були такі, що не відповідали шкільній програмі Міністерства освіти і сама вона постійно перероблялась, доповнювалась. Також не проводилась якісна підготовка вчителів, ось чому створення програми, написання підручників, викладання необхідного матеріалу потрібно покласти на компетентних людей (вчених, медиків, спортсменів, педагогів), провести апробацію засобів і методів системного навчання курсу “Основи валеології”.

Досвід показує, що здоров'я можна лише сформувати, здобути шляхом цілеспрямованої напруженої праці над собою і набуття знань.

Якщо з раннього дитинства у кожної дитини сформувати валеологічний світогляд і мотивацію додержуватися правильного способу життя, вона навчиться мобілізувати внутрішні резерви організму і через самопізнання прийде до самовдосконалення.

Як це зробити? Знання ці мають пройти через призму системи. Саме вчитель допоможе узагальнити отримані знання, озброїть учнів уміннями, закладе бажання і прагнення залишатися здоровими на довгі роки.

Кожен з нас має шанс жити повноцінним життям без хвороб. Досить часто ми його не використовуємо.

Багато людей не сприймають пропаганди оздоровчої поведінки як належить. Наприклад, погане ставлення до занять фізичними вправами певної вікової групи школярів. За підрахунками багатьох дослідників до 80% школярів не займаються фізвправами у вільний час або займаються епізодично. Багато у чому це пов'язано з тим, що пропаганда оздоровчих

знань ведеться у формі рекомендацій, що не дають людині усвідомити почуте як належить. А ще ці форми мають заборонний характер, так як вживаються із приставкою “не”.

Тому нав'язану пораду можна назвати неправильною. Та ще й не всі вчителі виступають зразком правильного ведення життя. Але як запропонувати потрібну інформацію правильно? Необхідно систематично навчати теорії і практики оздоровчої поведінки, починаючи з садочка, під наглядом сім'ї. Також навчити цьому армію вчителів. Тоді прагнення до оздоровчих дій, стимуляторів здоров'я стане внутрішньою потребою самої людини.

Садочок, школа, інститут, середовище мають орієнтувати дітей на здоровий спосіб життя, забезпечивши системністю валеологічних знань.

Дослідники системи знань (І.Малафійк, С.Шепетов) вважають, що будь-яка система знань має такі атрибутивні характеристики: системоутворюючий чинник, компоненти системи, її структура, емерджентна властивість. Отже, визначити систему знань - означає визначити всі її атрибутивні ознаки.

Функції системи валеологічних знань - сформувати цілісне бачення індивідуального підходу до власного здоров'я, оточуючого середовища і всього живого.

Системоутворюючий чинник - надання учням установки ведення здорового способу життя.

Рівень ієрархії залежить від завдань, що стоять перед учнем і які він має виконати.

Компоненти — анатомо-фізіологічні, психологічні знання про людину, гігієна праці і відпочинку, режим дня, сну, харчування, фізичне навантаження, само- та взаємодопомога (долікарська). Боротьба із шкідливими звичками тощо.

Вони взаємопов'язані. Якщо щось пропустити, порушиться їх системність.

Структура базується на поєднанні теоретичних і практичних знань. Реляційний вплив проходить в тісній співпраці учнів і вчителів на різних шкільних уроках (фізкультура, співи, ДПЮ, ОБЖ, валеологія). На уроках учні формують уявлення про те, як треба підтримувати своє здоров'я протягом життя. Гіпократ говорив: “Потрібно вивчити все, що корисно, на основі способу життя людей ще здорових”, тобто навчились берегти своє здоров'я.

На першому етапі свого становлення не завадить вирішення проблеми системоутворюючого чинника, згаданого вище.

Мотиваційний компонент валеологічної освіти (потреби, інтереси, настанови, мотиви) формує в учнів розуміння необхідності вести здоровий спосіб життя, розвиває потребу систематично зміцнювати здоров'я. Формування в учнів стійкої мотивації - є завданням виховного процесу. Як він здійснюється можна розглянути на досвіді роботи вчителя валеології

ЗОШ № 4 м.Рівне. Тут пропонується рішення ситуаційних завдань як в прямій постановці, що максимально торкається інтересів дитини, так і доказів від супротивного, з поступовим вибором альтернативних рішень. Сама мотивація формується поетапно і будується як основа самостійного управління своїм розвитком. Учень поступово наближається до певної цілі. Вчитель виконує роль консультанта чи посередника. А будує своє здоров'я сам учень. Засобами дії при цьому будуть: виховна робота (формування культури здоров'я); учбова (надання необхідної інформації); контроль і самоконтроль (“Щоденник здоров'я”, “Паспорт здоров'я”).

Спільні зусилля педагога і учня в створенні і реалізації мотивації здорового способу життя стають успішними лише на фундаменті спільності цілей, міжособистих відношень, що лежать на довірі і взаємному задоволенні інформаційних запитів. Щоб існувала певна цілісність і не порушувалась, необхідно використовувати комплексний системний підхід.

Як бачимо, система “процес” починається із зацікавлення учнів, їх переконання. Наприклад, усі, хто веде правильний спосіб життя завжди здорові, не хворіють, гармонійно розвинені (духовно, фізично, психічно тощо). Коли вчитель пояснює завдання, які потрібно постійно вирішувати, рівень ієрархії йде по спіралі.

Системний чинник “процесу” направлений на бажання учнів досягти певної межі у індивідуальному розвитку, підтриманні здоров'я, його збереженні.

Отже, реалізація правильної поведінки має ґрунтуватись на валеологічній свідомості. Формування останньої вимагає щоденного застосування структурних компонентів системи у житті кожного учня..

Особлива увага при формуванні мотивації здоров'я має приділятися вихованню духовності, яка в свою чергу є нерозривною складовою фізичного здоров'я. Це залежить від світогляду людини, її розуміння життя в гармонії з собою і з природою.

Мета вчителя-валеолога - виховати творчу, активну, гармонійно розвинену особистість.

При виконанні звичних, завчених завдань відчутно проявляється феномен фасиміляції, коли учні розкриваються, намагаються знайти правильну відповідь для отримання позитивної оцінки. При цьому вчитель має сприяти їх потенційним можливостям. Він може використовувати різні методи навчання (практичні, активні, наочні, вправи тощо).

Коротенькі казки, пам'ятки, тести дозволяють включити дітей в структуру запропонованої моделі поведінки як зацікавлених учасників. Детальний розгляд і груповий аналіз можливих результатів підвищують індивідуальну активність в прийнятті важких рішень. Використовуються також загадки, приказки, життєві приклади.

Формування валеологічного світогляду відбувається в процесі інтеракції. Учителю намагається подати якнайбільше інформації через

виховні заходи, уроки цікавих повідомлень, а учень при написанні повідомлень, рефератів.

Не завадить і предметна наочність (плакати, муляжі, стенди, тренажери, діафільми). Недаремно К.Д. Ушинський писав: "Хто не помічав, що в пам'яті нашої зберігаються з особливою міцністю ті образи, які ми сприйняли самі за допомогою споглядання". Цими образами можуть також бути практичні, лабораторні уроки, де учні зможуть закріпити раніше пройдений матеріал, а емоційно-образні знання, отримані на екскурсії, доповнять і підсилять логіко-раціональне засвоєння теоретичних положень.

Підведемо підсумки. Отже, ми розглянули проблему системоутворюючого чинника - надання учням установки ведення здорового способу життя через систему валеологічних знань. Навчити берегти здоров'я здорових важливіше, економічно, вигідніше, ніж лікувати хворих. Саме на це спрямована валеологія - наука про здоров'я здорових. Вона повинна забезпечувати реалізацію таких завдань:

- створення в учнів сталих мотиваційних установок на валеологічну поведінку щодо способу життя як провідної умови і ефективного механізму формування, збереження і зміцнення здоров'я;

- виховання усвідомлення, що людина має жити в гармонії з природою;
- ознайомлення з основними принципами та закономірностями життєдіяльності людини;

- свідоме оволодіння валеологічними знаннями, вміннями і навичками та активне, творче їх застосування з метою формування індивідуального здоров'я.

Валеолого-діалектичне мислення привчить школярів бачити суперечності в житті, суспільстві і головне - навчить вирішувати їх, переходити від простих понять до більш складних, підніматись на новий рівень пізнання, спираючись на кращий досвід попередніх поколінь.

"...неправильна поведінка людей є найбільш частою причиною їхніх захворювань, аніж зовнішні дії чи слабкість природи людини", - зазначав М.М.Амосов. Тому дуже часто тривалість життя людини залежить від неї самої. Якою має бути поведінка ми можемо дізнатись через систему валеологічних знань, що пропагує здоровий спосіб життя на різних шкільних предметах.

Навчити учнів бути відповідальними до власного здоров'я можна на уроках валеології, використовуючи системний підхід.

Чи є позитивні результати на педагогічній ниві?

Вже є деякі досягнення вчителів, творчих колективів у співдружності з медиками, що принесли позитивні результати.

За останні сім років розроблено комплексну програму викладання валеології у ЗОШ №22 м.Луганська, ЗОШ №9 м.Світловодська. Було апробовано програму "Основи здорового способу життя" у ряді

навчально-виховних закладів освіти м.Києва та Київської області, проведено експериментальне дослідження "Створення неперервного валеологічного виховання" в педагогічних колективах закладів освіти Дніпропетровської області, розроблено методичний посібник для вчителів та дітей "Валеологія. Розробки уроків для 5-7 класів" і апробовано в ЗОШ №4 м.Рівне Шевчук О.А.

Отже, здоров'я має бути головним результатом освіти і спрямувати нас повинна школа.

Валеологічна свідомість допоможе кожному, знайти особистий шлях до фізіологічної і психічної стабільності, захистити від хвороб і криз, і найголовніше - дістати нове відчуття життя, в якому здорова людина дарує радість життя іншим людям.

Література

1. Амосов М.М. Роздуми про здоров'я. -К.: Здоров'я, 1990-167с.
2. Бойченко Т.Є. Валеологія в системі національної освіти: Специфіка, стан перспективи //Валеологія - наука про здоровий спосіб життя/ Інф.-метод.зб.-К.: Т-во "Знання"-України. 1996.-с. 5-10.
3. Булич Е.Г., Муравов І.В. Валеологія. Теоретичні основи валеології: Навч. Посібник. - К.: ІЗМН. 1997.-224с.
4. В руках освіти - здоров'я дітей та молоді: [Валеологія. Держ. стандарт освіти України]//Освіта України.- 1997.-27 червня.
5. Зубалій М., Закопайло С. Структура здорового способу життя// Завуч.- 2000 - №20,21(ліп).
6. Колбанов В. Валеологическое образование в начальной школе// Нач.шк.- 1999.-№1.-с.40-43.
7. Малафійк І.В. Метод системно-змістової декомпозиції//Теорія та методика вивчення природничо-математичних і технічних дисциплін: Зб. Науково-методичних праць РДГУ.Вип.2.-Рівне,2000. -с.116-119.
8. Малафійк І.В., Опанасюк А.В. До проблеми формування системності гуманітарних знань //Оновлення змісту, форм та методів навчання і виховання в закладах освіти : Збірник наукових праць : Наукові записки Рівненського державного гуманітарного університету. Випуск 12.- Рівне, РДГУ, 2000.- с.113-116.
9. Назаренко В., Данова Ю. Валеологическая грамотность учащихся. Практ. заняття // Біологія в школі.-2000.- №7.-с.19-22.
10. Новикова Н. Інтегративний зміст валеологічної освіти// Біологія і хімія в школі.- 2000.-№6.с.32-34.

The education of pupils' motivation of the healthy life through the system of valeology knowledge will help to keep their health and to find themselves in this world.

Національний університет
“Острозька академія”

НАУКОВІ ЗАПИСКИ

Серія “Психологія і педагогіка”

В И П У С К 3

Комп'ютерна верстка –
Андрій КАМІНСЬКИЙ,
Тетяна ОЛІЙНИК

Формат 42x30/4. Папір офсетний.
Гарнітура “Times”. Друк ризографія.
Ум. друк. арк. 26,4. Наклад 300 прим.
Віддруковано п/п Свиначук Р.В., “Студія D”

Адреса видавництва та друкарні:
35800, Рівненська обл., м. Острог, вул. Семінарська, 2.